Met welke signaleringsmethoden kunnen leerkrachten ASS herkennen bij meisjes in het basisonderwijs?

Beantwoord door Suna Duysak (kennismakelaar Kennisrotonde)

9 december 2024

KR. 2262

Kort antwoord

Het kan lastig zijn om ASS bij meisjes te signaleren, omdat ASS zich bij hen anders uit dan bij jongens en omdat ze problemen die ze ervaren beter verhullen. Instrumenten om ASS bij meisjes te signaleren zijn nog in ontwikkeling (zoals de ASSQ-GIRLS en Q-ASC). Laagdrempelige instrumenten zijn er nog niet.

Antwoord

Mensen met ASS nemen de wereld anders waar en verlenen op een andere manier betekenis aan die wereld dan anderen. Ze hebben een aangeboren kwetsbaarheid en hun brein werkt anders (Armstrong, 2015; Sizoo & Strijbos, 2021; beide aangehaald in Kennisrotonde, 2022; zie ook Nederlands Jeugdinstituut, 2021). Die kwetsbaarheid wordt zichtbaar in problemen met sociale interactie en communicatie, een beperkte flexibiliteit in denken en handelen (denk aan gehechtheid aan routines en een grote gevoeligheid voor veranderingen) en moeite met filteren en integreren van informatie. ASS beïnvloedt ook studie- en leerprocessen (Anderson et al., 2017; Van Hees et al., 2015).

In algemene zin geldt dat mannen met ASS meer externaliserende problemen vertonen (zoals tegendraads gedrag en hyperactiviteit), terwijl vrouwen vaker interne problemen ervaren (zoals angst en depressie) (Gray et al., 2021; Milner et al., 2019; Sedgewick et al., 2019; Mandy et al., 2017; Bargiela et al., 2016) Zowel mannen als vrouwen met ASS kunnen intensieve (obsessieve) interesses hebben, echter richt dit zich bij vrouwen vaker op 'typische meisjesdingen' (zoals boeken, beroemdheden, psychologie e.d.). Daarnaast lijken vrouwen met ASS minder beperkingen in sociale interacties te ervaren, of de moeite die ze daarmee hebben beter te maskeren en camoufleren door zich aan te passen aan sociale normen (Hull et al., 2020; Lai et al., 2017; Tierney et al., 2016). Dit kan bijvoorbeeld door gezichtsuitdrukkingen na te bootsen of door oogcontact te maken.

De zichtbaarheid van ASS verschilt tussen jongens en meisjes

Ongeveer 2% van de kinderen heeft ASS, volgens rapportages van ouders. Bij jongens wordt het meer gerapporteerd dan bij meisjes, in een verhouding van 3:1 (Nederlands Jeugdinstituut, 2021). Het kan zijn dat ASS bij jongens daadwerkelijk vaker voorkomt, maar er spelen in elk geval ook andere factoren een rol (Cruz et al., 2024; Munroe et al., 2023; Hull et al., 2020; Milner et al., 2019; Sedgewick et al., 2019; Dean et al., 2017; Mandy et al., 2017; Bargiela et al., 2016; Tierney et al., 2016). Ten eerste is ASS bij meisjes

moeilijker te zien omdat de uitingsvormen bij hen anders, subtieler, zijn, en ook omdat meisjes beter weten te compenseren en camoufleren wat ze lastig vinden. Ten tweede zijn er aanwijzingen dat huidige signalerings- en diagnostische instrumenten een genderbias hebben: ze zijn vooral gebaseerd op mannelijke autismeprofielen, en vrouwelijke kenmerken van ASS komen er minder goed in naar voren. Hoe die instrumenten zouden moeten worden aangepast is nog niet duidelijk (Cruz et al., 2024; Duvekot et al., 2017; Hull et al., 2020).

In de praktijk blijkt dat leraren (en andere onderwijs- en zorgprofessionals) ASS bij meisjes minder goed herkennen dan bij jongens, en dat ze jongens vaker doorverwijzen voor een diagnose (Carpenter et al., 2019; Hiller et al., 2014; Pisula et al., 2017; Posserud et al., 2006; Tierney et al., 2016; Wilkinson, 2008). Ook blijkt dat de kennis van leerkrachten over ASS enigszins beïnvloed wordt door hun beeld van jongens en meisjes, en dat ze zich mogelijk minder bewust zijn van de verschillen in uitingsvormen van ASS bij jongens en meisjes (Ward et al., 2022; Gray et al., 2021; Whitlock et al., 2020).

Ontbreken van vroege signalering werkt door in leven en loopbaan

Doordat de vroege signalering verschilt, krijgen meisjes met ASS hun diagnose vaak later dan jongens, ondanks dat de eerste zorgen op vergelijkbare leeftijden ontstaan (Begeer et al., 2013). Bovendien is de kans kleiner dat meisjes met een vergelijkbaar hoog niveau van autistische kenmerken een diagnose krijgen dan jongens (Russell et al., 2011). Er zijn verder aanwijzingen dat meisjes zwaardere moeilijkheden moeten hebben en hogere niveaus van bijkomende problemen, voordat ze een diagnose krijgen (Duvekot et al., 2017).

Als een vroege diagnose uitblijft, kunnen de gevolgen in het verdere leven en de (onderwijs)loopbaan van kinderen groot zijn. Te denken valt aan sociale isolatie, pesten, en gevoelens van onbegrepen worden of 'er niet bij horen' (Bargiela et al., 2016; Portway et al., 2003, 2005; Punshon et al., 2009). Meisjes waarvan het ASS onopgemerkt blijft blijken problemen te ervaren met het verwerken van de lesstof, overgangen binnen en tussen onderwijsinstellingen, de interactie- en sensorische omgeving van de school(klas) en gevoelens van angst en verminderd welbevinden op school, waardoor ze mogelijk ook school gaan vermijden (Cridland et al., 2014; Goodall et al., 2019, O'Hagan et al., 2021).

Bestaande effectieve signaleringsinstrumenten voor leraren

Leraren kunnen in theorie een belangrijke rol spelen om mogelijk ASS bij leerlingen vroegtijdig te signaleren, door te verwijzen naar een autismebeoordeling en zo indirect (latere) problematiek van een uitgebleven ASS diagnose te helpen voorkomen (Bargiela et al., 2016). Bestaande instrumenten die specifiek zijn ontwikkeld voor onderwijsprofessionals om autisme te herkennen (zoals de (C-)TRF) geven inzicht in het gedrag van leerlingen zoals leraren dat ervaren. Echter de omvang van dergelijke vragenlijsten, en ook het gegeven dat scores verder geïnterpreteerd moeten worden door diagnostisch geschoolde gedragswetenschappers, maakt ze minder praktisch en laagdrempelig in gebruik.

Het is ook nog niet duidelijk welke (laagdrempelige) signaleringsinstrumenten leraren kunnen inzetten om ASS specifiek bij meisjes te signaleren. Onderzoek is nog met name gericht op mogelijkheden om diagnostiseringsinstrumenten meer inclusief te maken voor meisjes. Een bewezen effectief Engelstalig instrument in dat verband is de Autism Spectrum Screening Questionnaire (ASSQ; Ehlers et al., 1999) en latere versies daarvan (ASSQ-REV en ASSQ-GIRLS; Kopp et al., 2011). De ASSQ-GIRLS heeft een subset van

18 vragen die is ontworpen om kenmerken van ASS bij meisjes te meten in een klinische context (Kopp & Gillberg, 2011).

Wel gericht op gebruik in reguliere, niet-klinische situaties is de - eveneens Engelstalige -Questionnaire for Autism Spectrum Conditions (Q-ASC). Deze screeningsvragenlijst voor gebruik door *ouders/verzorgers* bevat 61 vragen over genderspecifieke autismekenmerken (Attwood et al., 2011). Ormond et al. (2018) hebben met hun studie bijgedragen aan het verder ontwikkelen en versimpelen van de Q-ASC screeningsvragenlijst naar 31 vragen verdeeld over zeven dimensies: gendergebonden gedrag, sensorische gevoeligheid, meegaand gedrag, vriendschappen en spel, sociaal maskeren, verbeelding en imitatie. Een aanpassing daarvan specifiek voor toepassing in het (basis)onderwijs *door zowel ouders als leraren* (Simcoe et al., 2022) is online beschikbaar in het Engels. Dit instrument is na vertaling mogelijk ook binnen de Nederlandse schoolcontext een praktische handvat voor leraren om ASS bij meisjes beter te herkennen, maar of het inderdaad een effectief signaleringsmiddel is, is (nog) niet onderzocht.

Het kan helpen als leraren meer weten over typische uitingen van ASS bij meisjes

Er zijn aanwijzingen dat niet alleen signaleringsinstrumenten, maar ook *meer kennis* over ASS bij meisjes leraren kan helpen om bij vroegtijdige signalering. Als leraren niet weten hoe autisme zich bij meisjes uit, worden deze meisjes vaak niet herkend als autistisch en krijgen ze ook geen passende ondersteuning bij het leren (Gray et al., 2021). Ouders maken zich daar vaak zorgen over (Cook et al., 2018; Mademtzi et al., 2018; Tomlinson et al., 2022).

Geraadpleegde bronnen

American Psychiatric Association (2013). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*. 5th ed.
Anderson, A.H., Stephenson, J., & Carter, M. (2017). A systematic literature review of experiences and supports of students with autism spectrum disorder in post-secondary education. *Research in Autism Spectrum Disorders*, 39, 33-53.
Armstrong, T. (2015). The myth of the normal brain: Embracing neurodiversity. *AMA Journal of Ethics*, 17, 348-352.
Attwood, T., Garnett, M. S., & Rynkiewicz, A. (2011). *Questionnaire for Autism Spectrum Conditions (Q-ASC)* [Meetinstrument].
Attwood, T., & Garnet, M. (2019). Adaptations to Autism. In Attwood, T.,. Garnett, M., Faherty, C., Wagner, S., Iland, L., Wrobel, M., Bolick, T., McIlwee Myers, J., Snyder, R., & Grandin, T. *Autism and Girls.* (pp. 3-16). Future Horizons Incorporated.
Bargiela, S., Steward, R., & Mandy, W. (2016). The Experiences of Late-Diagnosed Women with Autism Spectrum Conditions: An Investigation of the Female Autism Phenotype. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, *46*(10), 3281-3294.
Begeer, S., Mandell, D., Wijnker-Holmes, B., Ven der Bosch, S., Rem, D., Stekelenburg, F., & Koot, H. M. (2012). Sex Differences in the Timing of Identification among Children and Adults with Autism Spectrum Disorders. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, *43*, 1151-1156.
Carpenter, B., Happé, F., & Egerton, J. (2019). Where are all the Autistic Girls? An Introduction. In Girls and Autism: Educational, Family and Personal Perspectives, redactie door B. Carpenter, F. Happé, and J. Egerton, 3–9. Routledge.

Cridland, E. K., Jones, S. C., Caputi, P., & Magee, C. A. (2014). Being a Girl in a Boys' World: Investigating the Experiences of Girls with Autism Spectrum Disorders During Adolescence. *Journal of Autism and Developmental Disorders, 44*(6), 1261-1274.
Cruz S., Zubizarreta, S.C., Costa, A.D., Araújo, R., Martinho, J., Tubío-Fungueiriño, M., Sampaio, A., Cruz, R., Carracedo, A., & Fernández-Prieto, M. (2024). Is There a Bias Towards Males in the Diagnosis of Autism? A Systematic Review and Meta-Analysis. *Neuropsychological Review*, 2024 Jan 29.
Dean, M., Harwood, R., & Kasari, C. (2017). The art of camouflage: Gender differences in the social behaviours of girls and boys with autism spectrum disorder. *Autism, 21*(6), 678-689.
Duvekot, J., Van der Ende, J., Verhulst, F. C., Slappendel, G., Van Daalen, E., Maras, A., & Greaves-Lord, K. (2017). Factors Influencing the Probability of a Diagnosis of Autism Spectrum Disorder in Girls Versus Boys. *Autism, 21*(6), 646-658.
Ehlers, S., Gillberg, C., & Wing, L. (1999). A screening questionnaire for Asperger syndrome and other high-functioning autism spectrum disorders in school age children. *Journal of Autism and Developmental Disorders, 29*(2), 129-141.
Goodall, C., & MacKenzie, A. (2019). What About My Voice? Autistic Young Girls' Experiences of Mainstream School. *European Journal of Special Needs Education, 34*(4), 499-513.
Gray, L., Bownas, E., Hicks, L., Hutcheson-Galbraith, E., & Harrison, S. (2021). Towards a Better Understanding of Girls on the Autism Spectrum: Educational Support and Parental Perspectives. *Educational Psychology in Practice 37*(1), 74-93.
Hiller, R. M., Young, R. L., & Weber, N. (2014). Sex Differences in Autism Spectrum Disorder Based on DSM-5 Criteria: Evidence from Clinician and Teacher Reporting. *Journal of Abnormal Child Psychology, 42*(8), 1381-1393.
Hull, L., Petrides, K., & Mandy, W. (2020). The Female Autism Phenotype and Camouflaging: a *Narrative Review Review Journal of Autism and Developmental Disorders, 7*, 306-317.
Kennisrotonde. (2022). *Welke begeleiding en instructie is effectief bij volwassenen met een autisme spectrum stoornis die een vreemde taal willen leren?* (KR. 1477).
Kopp, S., & Gillberg, C. (2011). The Autism Spectrum Screening Questionnaire (ASSQ)-Revised Extended Version (ASSQ-REV): an instrument for better capturing the autism phenotype in girls? A preliminary study involving 191 clinical cases and community controls. *Research in developmental disabilities*, 32(6), 2875-2888.
Lai, M., Lombardo, M. V., Ruigrok, A. N., Chakrabarti, B., Auyeung, B., Szatmari, P., Happé, F., Baron-Cohen, S., & MRC AIMS Consortium (2017). "Quantifying and Exploring Camouflaging in Men and Women with Autism." *Autism, 21*(6): 690-702.
Lawson, W. (2017). Women & Girls on the Autism Spectrum: A Profile. *Journal of Intellectual Disability - Diagnosis and Treatment, 5*, 90-95.
Milner, V., McIntosh, H., Colvert, E., Happé, F. (2019). A Qualitative Exploration of the Female Experience of Autism Spectrum Disorder (ASD). *Journal of Autism Developmental Disorders. 49*, 2389-2402.
Munroe, A., & Dunleavy, M. (2023). Recognising autism in girls within the education context: reflecting on the internal presentation and the diagnostic criteria. *Irish Educational Studies, 42*(4), 561-581.
Nederlands Jeugdinstituut. (2021). *Autisme*. Geraadpleegd 20 november 2024.
Ormond, S., Brownlow, C., Garnett, M. S., Rynkiewicz, A., & Attwood, T. (2018). Profiling autism symptomatology: An exploration of the Q-ASC parental report scale in capturing sex differences in autism. *Journal of Autism and Developmental Disorders, 48*(2), 389-403.
Pisula, E., Pudło, M., Słowińska, M., Kawa, R., Strząska, M., Banasiak, A., & Wolańczyk, T. (2017). Behavioral and Emotional Problems in High-Functioning Girls and Boys with Autism Spectrum Disorders: Parents' Reports and Adolescents' Self-Reports. *Autism, 21*(6), 738-748.

Portway, S., & Johnson, B. (2003). Asperger syndrome and the children who 'don't quite fit'. *Early Child Development and Care, 173*(4), 435-443/
Portway, S. M., & Johnson, B. (2005). Do you know I have Asperger's syndrome? Risks of a non-obvious disability. *Health, Risk & Society, 7*(1), 73-83.
Posserud, M. B., Lundervold, A. J., & Gillberg, C. (2006). Autistic features in a total population of 7–9-year-old children assessed by the ASSQ (Autism Spectrum Screening Questionnaire). *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 47*(2),167-175.
Punshon, C., Skirrow, P., & Murphy, G. (2009). The 'not guilty verdict' psychological reactions to a diagnosis of Asperger syndrome in adulthood. *Autism, 13*(3), 265-283.
Russell, G., Steer, C., & Golding, J. (2011). Social and demo-graphic factors that influence the diagnosis of autistic spectrum disorders. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology, 46*(12), 1283-1293.
Sedgewick, F., Hill, V., & Pellicano, E. (2019). 'It's different for girls': Gender differences in the friendships and conflict of autistic and neurotypical adolescents. *Autism, 23*(5), 1119-1132.
Simcoe, S. M., Gilmour, J., & Garnett, M. S., Atwood, T., Donovan, C., & Kelly, A. B. (2022). Are there gender-based variations in the presentation of Autism amongst female and male children? *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 53, 3627-3635.
Sizoo, B.B., & Strijbos, W. (2021). Autisme and psychische ontregeling. In: Kaasenbrood, A. & L. Wunderink (eds.). *Ernstige psychiatrische aandoeningen*, pp. 185-200.
Sprouston, K., Sedgewick, F., & Crane, L. (2017). Autistic Girls and School Exclusion: Perspectives of Students and Their Parents. *Autism and Developmental Language Impairments, 2*, 1-14.
Tierney, S., Burns, J., & Kilbey, E. (2016). Looking Behind the Mask: Social Coping Strategies of Girls on the Autistic Spectrum. *Research in Autism Spectrum Disorders, 23*, 73-83.
Tomlinson, C., Bond, C., & Hebron, J. (2020). "The School Experiences of Autistic Girls and Adolescents: A Systematic Review." *European Journal of Special Needs Education, 35*(2), 203-219.
Tomlinson, C., Bond, C., & Hebron, J. (2021). "The Mainstream School Experiences of Adolescent Autistic Girls." *European Journal of Special Needs Education, 37*(2), 323-339.
Van Hees, V., Moyson, T., & Roeyers, H. (2015). Higher education experiences of students with autism spectrum disorder: Challenges, benefits and support needs. *Journal of Autism and Developmental Disorders, 45*(6), 1673-1688.
Ward, T. B., Curtis, C., & Seehagen, S. (2022). "Investigating the Effects of Perceived Student Gender on Primary School Teachers' Recognition of Autism." *Psychology in the Schools, 59*(7), 1363-1376.
Whitlock, A., Fulton, K., Lai, M., Pellicano, E., & Mandy, W. (2020). "Recognition of Girls on the Autism Spectrum by Primary School Educators: An Experimental Study." *Autism Research 13*(8) 1358-1372.
Wilkinson, L. A. (2008). "The Gender Gap in Asperger Syndrome: Where are the Girls?" *Teaching Exceptional Children Plus, 4*(4), 2-9.

Meer weten?

- Questionnaire for Autism Spectrum Conditions (Q-ASC; Attwood et al., 2023)
- Blog (Dr Michelle Garnett and Professor Tony Attwood): How to Recognise Autism in Girls
- Autistic Girl Network
- Handreiking voor onderwijs- en zorgprofessionals: Autism, Girls and Keeping it All Inside (2022)

Over deze vraag

Opgesteld door:	Suna Duysak (kennismakelaar Kennisrotonde)
Vraagsteller:	Ambulant Begeleider Passend Onderwijs
Onderwijssector:	po, (v)so
Trefwoorden:	ASS, autisme, meisjes, signaleren
Referentie:	Kennisrotonde. (2024). *Met welke signaleringsmethoden kunnen leerkrachten laagdrempelig ASS herkennen bij meisjes in het basisonderwijs?* (KR. 2262)

Dit antwoord is gepubliceerd op Kennisrotonde.nl. De Kennisrotonde is samen met NCO en Onderwijskennis een dienst van het NRO.